

Лобойко Л. М.,

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, завідувач відділу дослідження проблем кримінального процесу, криміналістики та судострою, доктор юридичних наук, професор

ЯКІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ — ГАРАНТІЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

1. Кримінальний процесуальний закон відрізняється від інших законів тим, що встановлює «правила гри» у царині суспільних відносин, де обмеження прав громадян можуть бути найсуттєвішими порівняно з іншими юридичними галузями. Тому його якість має бути настільки високою, щоб виключити або максимально знизити рівень порушення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження в перебігу здійснення процесуальних дій і прийняття кримінальних процесуальних рішень.

2. Якісний кримінальний процесуальний закон легше виконувати. А тому і порушення його стають меншими за обсягом (кількістю), ніж неякісного закону. Більш того, неякісний закон, зокрема той, що містить суперечливі положення, допускає здійснення кримінальних процесуальних дій і прийняття кримінальних процесуальних рішень в умовах правової невизначеності. Остання є вкрай небажаною для кримінального процесу, де суб'єкти, які його здійснюють, діють в умовах дефіциту часу. Тому цим суб'єктам бажано витрачати мінімум часу на з'ясування сутності статей закону, аби більше часу у межах процесуальних строків залишалось на здійснення дій і прийняття рішень.

3. Лише якісний кримінальний процесуальний закон в змозі організувати діяльність у кримінальних справах у такий спосіб, щоб її система була простою, зрозумілою для усіх суб'єктів провадження, і забезпечити, щоб ті з них, які застосовують закон, могли робити це швидко і ефективно. Отже, забезпечення ефективності кримінальної процесуальної діяльності є одним з елементів функціонального призначення якості кримінального процесуального закону.

Ефективність кримінальної процесуальної діяльності залежить від багатьох чинників. Але оскільки ця діяльність зводиться до реалізації кримінального процесуального закону, то пріоритетне значення для досягнення кримінальним процесом своєї мети є якість цього закону. Отже якість кримінального процесуального закону є гарантією ефективності діяльності з його реалізації.

Не достатня якість закону призводить до зниження ефективності кримінальної процесуальної діяльності, бо суб'єкти діяльності замість того аби ефективно її здійснювати, змушені багато зусиль і часу витрачати на з'ясування питання як саме треба діяти, щоб правильно реалізувати ту чи іншу неякісну статтю закону.

На питання про те, чи є чинний вітчизняний кримінальний процесуальний закон якісним, можна давати різноманітні відповіді. Зміст останніх залежить від багатьох чинників: наукових інтересів оцінювача якості закону; різновиду його професійної діяльності; процесуального статусу, якщо особа є чи була учасником кримінального провадження тощо. Одні суб'єкти оцінювання можуть вважати кримінальний процесуальний закон якісним, інші, навпаки, — давати різко негативні оцінки. Однак правові наслідки оцінювання матиме лише тоді, коли його здійснюють уповноважені державні органи (органи досудового розслідування, прокуратури, суду).

4. Кримінальна процесуальна діяльність проходить певні стадії, які у сукупності складають таке явище як «кримінальний процес». Діяльність у всіх стадіях спрямована на з'ясування основного питання кримінального провадження — про винність особи у вчиненні кримінального правопорушення. Висновок про це має право зробити лише суд у своєму кінцевому рішенні у кримінальній справі. Однак кримінальні процесуальні рішення приймаються протягом усього провадження. Вимоги щодо їхньої законності і обґрунтованості ставляться до кожного з ухвалюваних рішень. Із цього можна зробити висновок, що закон має бути якісним як у плані регулювання окремих кримінальних процесуальних дій та кримінальних процесуальних рішень, так і для врегулювання кримінального провадження в цілому. Тільки такий — комплексний — підхід до якості кримінального процесуального закону здатен забезпечити реалізацію прав та законних інтересів осіб, залучених до кримінальної процесуальної діяльності, а також уникнути або хоча б максимально знизити можливість зловживання суб'єктами процесу своїми правами.

5. Оскільки однією з основних цілей кримінального провадження є вирішення кримінально-правового конфлікту, то якість кримінального процесуального закону повинна забезпечувати справедливість кінцевого рішення. Остання досягається в основному завдяки якісній регламентації процесу збирання, перевірки та оцінки доказів для використання їх під час обґрунтування рішень, що приймаються органами і посадовими особами, які ведуть кримінальний процес.